

ОКРЕМІ ПРОБЛЕМИ НАДАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ПОСЛУГ

Борисова Валентина Іванівна

кандидат юридичних наук, професор,
завідувач кафедри цивільного права № 1,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого,
Україна, м. Харків
e-mail: valentine.borisova48@gmail.com
ORCID: 0000-0003-2135-5735

Основний напрямок світового розвитку – до створення єдиного інформаційного простору. Ефективне використання інформації та інформаційних технологій – найважливіша передумова забезпечення високого рівня економічно і юридично розвиненого суспільства. Інформаційні технології, які дозволяють створювати, зберігати, переробляти і забезпечувати найсучасніші способи надання користувачам інформації, стають засобом підвищення ефективності всіх сфер діяльності. У свою чергу, масовий попит на інформацію, що попередньо оброблена і систематизована, породжує відповідні пропозиції з боку осіб, які проводять діяльність щодо надання такої інформації, зокрема, і шляхом укладення договору. Таким чином, надання інформаційних послуг – одна з складових інформаційного суспільства.

Ефективність надання інформаційних послуг тісно пов'язана з розвитком інформаційних технологій, вдосконаленням способів обробки й передачі інформації, а також модернізацією її носіїв, зростанням кількості різноманітних баз даних. Як наслідок, підвищується суспільне значення інформаційної діяльності в цілому, включаючи і надання інформаційних послуг, що зумовлює необхідність відокремлення у спеціальний об'єкт такого стратегічного ресурсу, як інформація.

В Україні розвиток інформаційної сфери пов'язується з переходом до ринкових відносин (80–90 рр. ХХ ст.), коли й почалося формування нових секторів в економіці, стала мінятися ситуація у виробництві баз даних, з'явилася потреба в інформаційних послугах, які у командно-адміністративній системі не були затребувані. Це пояснюється низкою причин, а саме відсутністю ринкових стимулів для одержання й застосування інформації з метою зниження витрат виробництва і впровадження інновацій, а також низьким ступенем комп'ютеризації суспільства, оскільки можливість надання інформаційних послуг безпосередньо пов'язана з розвитком інформаційних технологій тощо. Звідси й відсутність ринку інформаційних послуг, що у свою чергу, не вимагало ні їх класифікації, ні виокремлення договірних форм, які опосередковували б процес їх надання.

У сучасних умовах основною складовою інформаційної сфери виступають відносини щодо створення (виробництва) інформації, перетворення інформації шляхом формування інформаційних ресурсів, з яких вона надається споживачам (збір, обробка, накопичення, зберігання, актуалізація, пошук і поширення інформації тощо), споживання інформації замовниками (споживачами).

Між тим проблема правового регулювання інформаційних відносин, елементом яких є надання інформаційних послуг, залишила поза увагою законодавця. Так, ЦК України договір не містить положень із надання інформаційних послуг, а це означає, що і в сучасних умовах він залишається непойменованим. Щодо спеціального законодавства, яке, до речі, тлумачить різні легальні визначення поняття «інформаційна послуга», то й на його рівні договору відсутня регламентація цього виду, а тому, як правило, при їх укладенні сторони застосовують аналогію закону, тобто ті правові норми актів цивільного законодавства, що регулюють подібні за змістом цивільні відносини. Проте навряд чи норми глави 63 ЦК України «Послуги. Загальні положення» можуть претендувати на таку роль щодо усіх без винятку договорів з надання послуг, особливо договорів на надання інформаційних

послуг. Це пояснюється різноманітністю відносин, які можливі у сфері надання послуг, що також потребує застосування спеціальних договірних механізмів, які враховували б особливість надання тієї чи іншої послуги, включаючи і інформаційну.

Інформаційна послуга – це об'єкт, під яким розуміються дії, що вчиняються виконавцем на користь замовника, з надання або поширення інформації, що не охороняється як об'єкт права інтелектуальної власності. Процес надання такої послуги може включати в себе як дії з пошуку, збирання, зберігання інформації, так і дії з її обробки, систематизації, що не виключає можливості отримання необхідної інформації за допомогою договору купівлі-продажу примірника матеріального носія з інформацією. Разом із тим, хоча послугам притаманна спільна ознака, результату їх надання передують виконання певних дій, а тому продається не результат цих дій (ефект, правові наслідки), а сама дія, що призвела до нього. Отже, договором послуга безпосередньо не споживається замовником в процесі вчинення виконавцем дій з пошуку, перетворення (обробки), зберігання інформації, а тому він оплачує результат цих дій, а не дії, що призвели до цього. Якщо ж бажаного для замовника результату не досягнуто, то виконавець втрачає право на оплату послуги за договором на надання інформаційних послуг, а за певних умов буде нести відповідальність за невиконання договірних зобов'язань.

Договір на надання інформаційних послуг – не належить ні до договорів про надання послуг, ні до договорів, спрямованих на виконання робіт, а займає самостійне місце між цими двома типами договорів у класичній системі цивільно-правових договорів. Підсумовуючи, можемо сказати, що договір на надання інформаційних послуг – окремий тип тих договорів, які опосередковують оборот інформації.

Результатом договору на надання інформаційних послуг є корисний ефект від вчинення виконавцем на замовлення певної особи дій, пов'язаних із пошуком інформації, обробкою її таким чином, щоб зробити останню

доступною для розуміння замовника. Корисний ефект має немайновий характер, що втілений у конкретних відомостях певної галузі знань, які становлять інтерес для замовника. Ці відомості мають бути цінними, носити ексклюзивний характер і не можуть бути загальнодоступними.

Виконавець як сторона договору на надання інформаційних послуг повинен задовольняти наступним вимогам: бути юридичною особою, яка має спеціальну правоздатність, тобто провадить діяльність, спрямовану на пошук інформації, необхідної замовнику, і надає її у формі, доступній для її сприйняття; не бути особисто зацікавленим у предметі виконання договору. Замовник (споживач інформації), тобто особа, яка потребує певної інформації і звертається за одержанням останньої для її використання, - будь-який суб'єкт цивільного обороту, як фізична, так і юридична особа.

За законодавством, до істотних умов договорів про надання інформаційних послуг належать: предмет договору, що охоплює дії з підбору й надання потрібної інформації (інформаційна послуга), яку замовник прагне отримати, ціна інформаційної послуги і строк виконання договору.